#9 • KÄLLKRITIK OCH YTTRANDEFRIHET I EN NY TID

Pronto

TikTok förändrar synen på källkritik

Ny utmaning i det digitala landskapet, s. 6

De förbjudna böckernas bibliotek

Kontroversiella böcker på Dawit Isaak-biblioteket i Malmö, s. 3–4

»Överflödet av information är nästan värre än desinformation«

Intervju med Emma Frans, s. 9–10

Foto: Niklas Nyman/Volante.

Pronto #9
2021

Ansvarig utgivare:
Annika Ahlgren

För många är biblioteken en viktig mötesplats och kunskapskälla. Pronto ges ut av BTJ för att ge möjligheter för fler att upptäcka litteratur och kultur och öka förståelsen för BTJ:s utbud av produkter och tjänster. Med engagemang, läsfrämjande och läsinspirerande arbete växer förståelsen i samhället. Genom att göra kunskap och medier tillgängligt för fler, arbetar vi för ett inkluderande samhälle. Därför är vi stolta över att få stödja biblioteken genom vår verksamhet på BTJ och vara en del av framtidens bibliotek.

Så länge inget annat anges är texterna skrivna av medarbetare på BTJ.

Pronto kommer ut med tre nummer per år. Vill du prenumerera? Anmäl dig på: www.btj.se/pronto

btjsverige
btjsverige
btjsverige
company/btj
blogg.btj.se

btj.se

Aldrig har vi väl pratat så mycket om källkritik som under pandemin. Fake news, infodemi och konspirationsteorier – plötsligt är detta termer som diskuteras på jobbet, i skolan och så klart – på Internet.

I skolans värld pratas det mycket om det källkritiska arbetet, där skolbibliotekarien också har en viktig roll. Att ha ”digital kompetens” är lika viktigt som annan kompetens idag.

Men å andra sidan finns det problem även med källkritik, något som professorn Olof Sundin lyfter fram i artikeln om TikTok på s. 6, där han menar att det kan vara kontraproduktivt att lära eleverna att alltid vara kritiska och inte tro på någonting:

”Ett bättre fokus är att utveckla elevernas förmåga att värdera trovärdighet och rimlighet i olika källor. Att träna på det vi brukar kalla källtillit.”

Kanske är det just här vi borde lägga krutet när vi pratar om källkritik? Att lära människor att tänka kritiskt är värdefullt, men i slutändan handlar det om att själv kunna avgöra vad som är trovärdigt och inte.

I Malmö finns ett nytt bibliotek med fokus på kontroversiella och ”förbjudna böcker” – Dawit Isaak-biblioteket. Och precis som Ulrika Ahlberg på biblioteket beskriver, så måste vi ständigt arbeta för att värna yttrandefriheten. Och i stället för att censurera och gömma undan känsligt material – se till att vi har rätt redskap för att kunna avgöra vad som är rimligt och vad som bör ifrågasättas.

”Det fria ordet” är utan tvekan demokratins vackraste begrepp. Kanske kan ”tillit” segla upp på en andraplats?

Trevlig läsning!

Nora
Marknadskommunikatör

Visste du att ...

Sverige har fyra grundlagar, varav **Tryckfrihetsförordningen** och **Yttrandefrihetsgrundlagen** utgör två av dessa. **Yttrandefrihetsgrundlagen** (YGL) togs i bruk 1992. Lagen innebär bland annat att alla medborgare har rätt att uttrycka sina åsikter, tankar, känslor i radio, tv, video, ljud eller andra sorters upptagningar. **Den svenska tryckfrihetsförordningen** är världens äldsta och sjösattes år 1766. Tryckfriheten ger alla rätt att fritt ge ut böcker, tidningar och tidskrifter.

Källa: riksdagen.se

Dawit Isaak-biblioteket i Malmö bygger upp sin samling med förbjuden och kontroversiell litteratur. Foto: Gunnar Rensfeldt.

De förbjudna böckernas bibliotek

Någon gång, någonstans, har någon velat hindra andra människor från att läsa böckerna som samlas bakom glasfasaden på Bergsgatan 20 i Malmö. Målet är att skapa en plats där alla böcker får finnas. Nu bygger Dawit Isaak-biblioteket upp sin samling med kontroversiella böcker.

– De ”förbjudna böckerna”, det är lite av en kvällstidningsrubrik, för alla har inte varit förbjudna. Men de har på något sätt varit kontroversiella. Eller så har författaren varit kontroversiell, politiskt obekväm eller liknande, säger Ulrika Ahlberg, inköpsansvarig på Dawit Isaak-biblioteket.

Vill skapa medvetenhet
Biblioteket är döpt efter den fängslade svensk-eritreanske journalisten Dawit Isaak, med godkännande från hans familj. I dagsläget är mellan tre och fyra tusen böcker inköpta, ungefär hälften är böcker som förbjudits eller motarbetats på olika sätt.

– Vi är uppdelade i fakta/kontext och förbjudna böcker. Faktaböckerna ska ge kontext åt de förbjudna böckerna, berättar inköpare Ulrika Ahlberg.

Målet är att samlingen ska bli minst dubbelt så stor. Visionen är att bidra till att situationen för yttrandefrihet och åsiktsfrihet blir bättre i världen.

– En annan vision är att medvetandegöra de här frågorna hos våra låntagare lokalt. Regionalt tänker vi jobba mycket med högstadie- och gymnasieklasser. Vi vill försöka väcka nyfikenhet, tankar och känslor kring de här frågorna. En medvetenhet om att det här måste man hålla koll på ständigt tillsammans, så att vi inte förlorar rättigheterna kring yttrandefrihet och åsiktsfrihet, säger Ulrika Ahlberg.

Lättillgängligt för alla
Biblioteket vill också hjälpa böcker från författare i exil att hitta sina läsare.

– Har man varit tvungen att lämna sitt land och sammanhang, sitt professionella yrkesnätverk – då har man avbrutit sin karriär. Vi kan hjälpa till så att de här böckerna hittar sina läsare. Det är viktigt, säger Ulrika Ahlberg.

Tillgängligheten är viktig för Dawit Isaak-biblioteket. Därför förses de förbjudna böckerna med exlibris, en etikett klistrad på insidan av pärmen. Dessa förklarar varför boken är, eller har varit, kontroversiell.

»Det här måste man hålla koll på ständigt tillsammans, så att vi inte förlorar rättigheterna kring yttrandefrihet och åsiktsfrihet«

– Det ska vara lättillgängligt. Man ska inte behöva vara journalist eller ha pluggat mänskliga rättigheter, utan alla som är intresserade ska få ut något av att besöka oss, säger Ulrika Ahlberg.

Böcker på en mängd språk

Böcker från andra länder utgör merparten av samlingen. Ambitionen är att böckerna ska finnas på originalspråk, engelska eller svenska, alternativt på norska och danska om svensk översättning inte finns att tillgå.

Att få böckerna katalogiserade har varit ett huvudbry för det lilla biblioteket med de stora ambitionerna, särskilt mångspråkstitlarna.

– De böckerna ska inte bara katalogiseras. Texter ska översättas och många gånger också transkriberas på ett korrekt sätt. Det går inte att hitta böckerna om informationen inte stämmer, berättar Ulrika Ahlberg.

Katalogposter ökar sökbarheten

För att katalogisera mångspråkstitlarna har Dawit Isaak-biblioteket anlitat BTJ.

– När de här böckerna blir poster i den nationella katalogen blir de inte bara sökbara på Dawit Isaak-biblioteket, böckerna blir också lättare för andra bibliotek att köpa in, säger Anna Löfgren, katalogisatör på BTJ, som ska jobba med böckerna från Dawit Isaak-biblioteket.

Med korrekta grundposter får biblioteket förutsättningar att tillgängliggöra sina samlingar.

– Katalogposterna är viktiga. De exlibris som vi har, alla de begreppen och orden blir också ämnesord i katalogen. Då blir det extremt sökbart. För att böckerna ska kunna lånas och fjärrlånas, att folk ska kunna använda det här biblioteket på riktigt, är katalogposterna en nyckel, säger Ulrika Ahlberg.

Text: Gunnar Rensfeldt

Ulrika Ahlberg, som arbetar med att köpa in de förbjudna böckerna, tar gärna in inköpsförslag från allmänheten. Foto: Gunnar Rensfeldt.

Bibliotek i 233°

Alla som vill nollställa samhällets klocka vill bränna böcker. Det gjorde Luthers anhängare i Wittenberg och den första kejsaren av Kina.

Nobelprisbelönade psykologen Daniel Kahneman delar upp jaget i två delar. Det upplevande jaget och det ihågkomna jaget: ett snabbt intuitivt tänkande och ett långsammare medvetet tänkande. Kanske kan samhället förstås på samma sätt, där politiken är det upplevda jaget, som reagerar och agerar i nuet, och bibliotek och beständig kultur det ihågkomna, kollektiva minnet av vilka vi är. Det är kanske därför de som vill ändra på samhället vill bränna böcker. För att kunna börja om från början utan minnet av vad som varit. Så skildrade Ray Bradbury en dystopisk fiktiv framtid i sin bok *Farenheit 451* (1953), döpt efter temperaturen då papper fattar eld, 233 grader Celsius.

Det kollektiva minnet är ett demokratiskt fundament, vår samlade kunskap och kultur. Det är en spegel av samhället, ett minne av vår historia och idéer om vår framtid. Det har alla rätt att ta del av. Genom att tillgängliggöra kunskap och kultur vill vi på BTJ bidra till ett öppnare och klokare samhälle.

Det här är ett utdrag ur boken *Upplevelser för nyfikna* som BTJ givit ut. Den berättar om bibliotek, böcker och BTJ. Med boken vill vi också berätta om vilka vi är, nu. Men vi vill också skapa det som böcker gör bäst: upplevelser för nyfikna.

Beställ boken gratis på btj.se/upplevelser

TikTok förändrar spelplanen för källkritik

Mobilappen TikTok har otroliga 1 miljard användare och en tydlig målgrupp bland barn och tonåringar. Men hur förhåller man sig källkritiskt till ett medielandskap där algoritmerna styr och ett budskap ersätts av ett annat i ett ständigt flöde? Och vad har skolan och biblioteken för roll?

Många är de föräldrar som under de senaste åren har förundrats över sina barns intresse för TikTok. Ett oskyldigt tidsfördriv? Kanske. Men många är också historierna om självmordsfilmer maskerade med gulliga djur, anti-vaccinkonspirationer och politisk propaganda. Vilken är sanningen om innehållet på TikTok? Inte lätt att veta, med miljoner nya poster i minuten och algoritmer som väljer vad just du kommer att få se.

Underhållning på ytan döljer annonsplattform

– Det är just det som gör TikTok speciellt. I andra medier är det vi som väljer, vad vi följer och vad vi söker efter. TikTok väljer i hög grad åt dig. Vad du tittar på just nu styr vad du får se härnäst, allt med målet att samla data som säljer annonser, säger Kristina Alexandersson, projektledare på Internetstiftelsen, en oberoende organisation med syftet att öka kunskapen och bidra till medvetna val på nätet.

»Ditt flöde på TikTok påverkar hur du ser på världen, på gott och ont.«

Kristina Alexandersson.

Kristina Alexandersson menar att unga ofta är duktiga på Internet, men kanske inte alltid på att reflektera över vad som ligger bakom.

– Uppgiften för oss vuxna är att inte döma, utan att istället våga ställa frågor. Och då är skolan en neutral plats att göra det på.

Nya förutsättningar för källkritik

Olof Sundin är professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet och forskar kring undervisning i källkritik. Han menar att TikTok och andra algoritmstyrda medier i grunden har förändrat spelplanen för källkritik i skolan.

– Den traditionella synen på källkritik i skolan kommer från historieforskning och har fokus på analys av skrivna texter. I dagens medielandskap är frågor som sökkritik och förståelse för medias ekosystem viktigare än förr och de gamla kriterierna för att granska källor måste kanske delvis bytas ut mot nya.

»Vi behöver ge eleverna redskap att bedöma och förmåga att sätta ord på det som sker på nätet. Det är viktigt ur många perspektiv, inte minst demokratiskt.«

Olof Sundin

Olof betonar också att begreppet källkritik i sig kan vara problematiskt. Att lära eleverna att alltid vara kritiska och inte tro på något kan vara kontraproduktivt.

– Ett bättre fokus är att utveckla elevernas förmåga att värdera trovärdighet och rimlighet i olika källor. Att träna på det vi brukar kalla källtillit.

Artikelsök motvikt vid informationssök

I detta sammanhang, kan en användarvänlig digital databas med granskade källor vara ett sätt att skapa källtillit? Ja, menar Maria Lindberg, som arbetar med Artikelsök på BTJ:

»Att kunna välja är bra, men att ha oändliga val blir lätt förlamande. Artikelsök ger ett urval att välja mellan.«

Maria Lindberg

– Att använda Artikelsök sparar tid och skapar trygghet för eleverna. Det finns inga dolda annonser och sökresultatet är inte beroende av algoritmer. Det betyder inte att all information nödvändigtvis är ”sann”, men det blir enklare att skilja forskningsresultat från åsikter och tjänsten tränar eleverna på ett vetenskapligt förhållningssätt.

Kort om Artikelsök

Artikelsök är en lättanvänd oberoende söktjänst för skolor och bibliotek med kvalitetsgranskade och källhänvisade poster och fulltextartiklar från totalt 1300 tidningar och tidskrifter från 1979 och framåt.

www.btj.se/artikelsok

Avslutningsvis menar både Kristina Alexandersson, Olof Sundin och Maria Lindberg att det är viktigt att möta eleverna utifrån de plattformar de använder, även om man som vuxen inte alltid förstår lockelsen med dem.

– När min dotter säger att ”alla” på TikTok påstår något och därför är det sant så ber jag henne visa mig. Så kan vi prata om det tillsammans, säger Kristina Alexandersson.

Text: Jenny Milewski

Kristina Alexanderssons bästa tips för källkritik på TikTok:

- Det går fort på TikTok. Ta dig tid och pausa gärna klippet och tänk efter, innan du tror på det du ser
- Var extra källkritisk mot TikTok-klipp som uppmanar dig att sprida informationen. Varför vill avsändaren att du ska dela den med alla dina vänner?
- Innan du bestämmer dig för att dela ett budskap, tänk på:
  – Varför vill jag sprida detta?
  – Vem står bakom?
  – Hur ny är historien?
  – Är källorna trovärdiga?

Annons

NY BOK FRÅN BTJ FÖRLAG

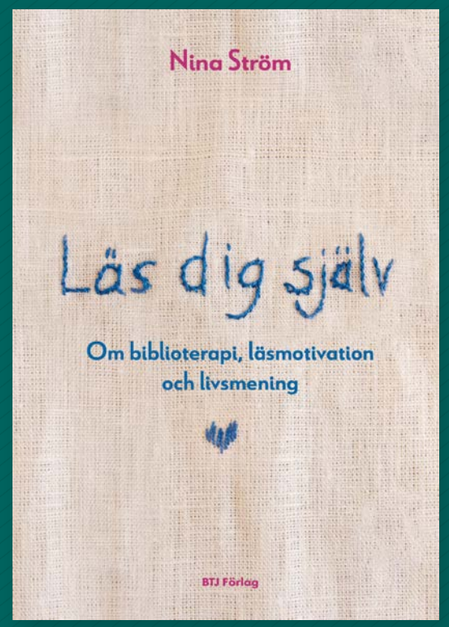

Läs dig själv

***»Läs dig själv* ger en intressant inblick i biblioterapins många varianter och stora bredd ...«**

Maj Gustavsson
BTJ-häftet 2021:21

Böcker har förändrat världen, har de också kraften att göra gott för läsarens hälsa? I *Läs dig själv* skriver Nina Ström om biblioterapi och dess olika inriktningar och om läsning som en väg till självförståelse, personlig utveckling och förändring. Nina Ström (f.d. Frid) är bibliotekarie med mångårig erfarenhet av läsfrämjande.

Beställ *Läs dig själv* på butik.btj.se

BTJ Förlag

EMMA FRANS:

»Överflödet av information är nästan värre än desinformation«

Hon är doktor i epidemiologi, forskare vid KI, författare och demokratiambassadör. Pronto fick en pratstund med Emma Frans om boken *Alla tvättar händerna*, demokrati och yttrandefrihet.

Emma Frans. Foto: Niklas Nyman/Volante.

Under 2010-talet gjorde sig Emma Frans känd som vetenskapsskribent, men också som författare, däribland till boken *Larmrapporten : att skilja vetenskap från trams* (2017). När coronapandemin slog till i början av 2020 fick hon dock en helt ny roll, då hon blev en av SVT:s experter gällande coronaviruset.

»Biblioteken har ett viktigt uppdrag, men jag kan få känslan av att man lägger lite väl mycket ansvar på dem«

– Jag kunde ju bara prata utifrån min kunskap, men trots det blev jag ofta anklagad för att vara ett språkrör för Folkhälsomyndigheten. Jag har ett högt förtroende för FHM, men det fick man knappt säga under en tid, säger Emma Frans.

Skrev bok om pandemiåret

I efterhand har Emma Frans reflekterat en hel del över det gångna året, något som också resulterat i en ny bok. I februari utkom *Alla tvättar händerna*, i vilken hon skriver om sina upplevelser från pandemin i dagboksformat.

– Jag hade ett ganska jobbigt och svårt år, och det fanns perioder då jag kände att jag hade alla emot mig. Att skriva ner mina tankar blev ett sätt att hantera allt som hände.

I boken skriver Emma Frans om hur det var att stå i mitten av informationsflödet, med frågor om vem man egentligen kunde lita på och vilka källor som var riktiga och inte. Detta är också något hon tänkt vidare kring i sin roll som demokratiambassadör – ett uppdrag från regeringen som går ut på att sprida kunskap och göra folk medvetna om de hot som finns mot demokratin.

– Mina hjärtefrågor handlar om hur digitaliseringen har förändrat det demokratiska samtalet, något som också blev tydligt under pandemin, där vissa röster var väldigt duktiga på att göra sig hörda. Andra, som inte hade samma förmåga att synas, försvann i bruset. Det blir en skevhet i demokratin och detta är något vi måste prata mer om.

I sin bok skriver Emma Frans också att ”vi lever i en tid där det finns så mycket information att vi själva kan välja vår egen berättelse”.

– Överflödet av information är nästan värre än desinformation. Under pandemin försökte många hitta information som stärkte det de redan bestämt sig för, vilket ledde till ett debattkrig mellan ytterligheter, när sanningen kanske låg någonstans mitt emellan.

Informationsöverflödet ledde också till diskussioner om virusets ursprung, där Facebook censurerade inlägg om att viruset läckt från ett labb. När det visade sig att teorin var osannolik, men inte omöjlig, ändrade företaget sin policy.

– Det illustrerar hur svårt det är att veta var gränsen för yttrandefrihet går, helst i ett ovisst läge. Och det blir ju också märkligt när ett företag som Facebook får bestämma vad man får säga och inte, säger Emma Frans.

Mycket ansvar på biblioteken

I sin roll som demokratiambassadör har Emma Frans även medverkat i en ny webbserie från kommittén Demokratin 100 år, med syfte att öka förståelsen för demokratin och hur vi värnar den. Hon är också ute och föreläser om källkritik, däribland på landets bibliotek.

– Biblioteken har ett viktigt demokratiskt uppdrag, men jag kan också få känslan av att man lägger lite väl mycket ansvar på dem, exempelvis med att lära ut källkritik. I stället tror jag att vi i Sverige skulle behöva bygga upp en ny bildningsrörelse som genomsyrar hela samhället. Där spelar biblioteket en viktig roll, men det ska inte vara den enda institutionen som tar ansvar för fortbildning i en ny digital tidsålder.

Text: Nora Lindkvist

Lektörens källkritiska öga

I BTJ:s tjänst Inköpsvägledningen är recensionerna en viktig del. Recensionerna skrivs av oberoende lektörer som bedömer nyutkommen litteratur. Men hur ser lektörerna själva på det källkritiska arbetet? Och hur bedömer man verkets trovärdighet?

Mats K. G. Johansson. Foto: Privat

I arbetet med att recensera nyutgivna böcker är det viktigt att vara källkritisk och att ha stor kunskap inom sitt ämnesområde. Mats K. G. Johansson har varit verksam som lektör sedan början av 2000-talet. Han har en bakgrund som statsvetare och har läst religionsvetenskap och arkivvetenskap. Han menar att han trots allt sällan stöter på böcker där det är svårt att avgöra en författares trovärdighet.

»Trovärdigheten är generellt sett väldigt hög.«

– I de böcker jag recenserat bedömer jag att trovärdigheten generellt är väldigt hög och att böckerna, med få undantag, håller en bra nivå. Att läsa böcker om Palestinakonflikten är alltid intressant eftersom det finns två i grunden olika versioner eller tolkningar av samma händelseförlopp, säger Mats K. G. Johansson.

Carola Forslund, som har varit lektör för BTJ sedan 2008, är bibliotekarie, litteraturvetare samt frilansjournalist. Hon recenserar främst barn- och ungdomslitteratur. Carola Forslund tycker att det ibland kan vara svårt att avgöra vad som är viktigast att lyfta fram i en recension och på det begränsade utrymmet. Hon anser också att det ibland är svårt att avgöra författarens trovärdighet, och att det kan vara utmanande att göra en utförlig källkritisk granskning.

Carola Forslund. Foto: Privat

»Min uppgift är inte att recensera författarnas åsikter. De ska självklart redovisas, men inte recenseras.«

– Däremot tycker jag inte att det är så svårt att skilja mellan vad som är författarens egna åsikter och vad som är rena fakta, där tycker jag att de flesta författare är tydliga och transparenta. Dessutom är det inte min uppgift som lektör att recensera författarnas åsikter, de ska självklart redovisas, men inte recenseras, säger Carola Forslund.

Lektörens källkritiska öga

Fortsättning

Kajsa Sandin. Foto: Privat

Kajsa Sandin är journalistutbildad och har framför allt varit verksam som sportjournalist. Hon har varit lektör hos BTJ sedan 2005 och brukar läsa på extra mycket om de författare som hon inte känner till. Däremot brukar hon inte uppleva författarens trovärdighet som något stort problem.

»Ibland är det snarare själva ämnet som kan göra det lite klurigare«

– Ibland är det snarare själva ämnet som kan göra det lite klurigare. Ett sådant ämne är till exempel detox. Författaren kanske har jättestor erfarenhet av ämnet och har skrivit flera böcker tidigare. Samtidigt är nyttan av detox omdiskuterad, och då nämner jag det i min recension, säger Kajsa Sandin.

Text: Madeleine Gripsten

Källkritik för bättre nätrelationer i lågstadiet

Backaskolan ger ett idylliskt intryck med sina små röda tegelhus intill en park i Lund. Skolan har elever från förskoleklass till tredjeklass. Men trots att eleverna är så unga, har sociala medier och onlinespel resulterat i kränkningar. För att möta problemet kallades skolbibliotekarien in.

När onlinespel och sociala medier kröp ner i åldrarna kallades skolbibliotekarie Monika Staub Halling in för att, tillsammans med fritidspedagoger och lärare, arbeta fram undervisning i nätvett och källkritik. Foto: Gunnar Rensfeldt.

– Det var fritidspedagogerna i trean som slog larm om att många missade eftermiddagsfritids, eller sa upp sin plats helt. Det visade sig att en hel del barn ville gå hem och spela online. Och det hade förekommit kränkningar mellan barn, sprungna ur onlinespelen, berättar Monika Staub Halling.

Satsade på MIK

Det var hon som föreslog att bygga ut den befintliga undervisningen i medie- och informationskunnighet för att göra barnen bättre rustade att hantera sina nätrelationer.

– Vi trodde att våra elever var för små för sociala medier. Men det visade sig att så inte var fallet – användningen hade gått ner i åldrarna, säger Monika Staub Halling.

Svaret blev att anpassa MIK-utbildningen.

– Fritidspedagogerna, jag och lärarna tog fram en undervisning med nedslag i fyra olika aspekter av nätvett. Parvis läste vi in oss på ett område i taget och förberedde fyra stationer som eleverna sedan roterade mellan. Vi hade en månad där vi jobbade intensivt med alla treorna, säger Monika Staub Halling.

»Vi trodde att våra elever var för små för sociala medier, men det visade sig att så inte var fallet.«

Angeläget för eleverna

De fyra undervisningsstationerna handlade exempelvis om kedjebrev och källkritik, anonyma kommentarer och gott bemötande, lösenord och nätalias.

– Det märktes på eleverna att det här var jätteangeläget för dem och att det fanns ett stort behov av att prata, diskutera och dela med sig av de tankar som satte igång, berättar Monika Staub Halling.

Tas upp i förskoleklass

Sedan dess har skolan fortsatt med insatsen med olika förädlingar och anpassningar utifrån elevgrupperna i trean. Och nu grundläggs kunskaperna redan i förskoleklass.

– Vi lägger en viss grund, mer analogt, och här handlar det också om bemötande, och hur man är mot varandra. Men vi börjar också att prata lite om nätvanor. Så bygger man successivt så att det här med sociala medier kommer som sista stora steget.

Text: Gunnar Rensfeldt

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask. Foto: Nora Lindkvist

Nya digitala utbildningar för skolbibliotekarier

Klara Önnerfält och Lotta Davidson-Bask, båda verksamma som skolbibliotekarier i Lund, har tidigare synts i ett flertal sammanhang som rör skolbiblioteksfrågor, däribland den egna podcasten *Flödet*. I höst släpps deras första digitala utbildningar.

– Utbildningarna riktar sig till alla som på något sätt jobbar med skolbibliotek, men de kan också vara värdefulla för exempelvis skolledare och skolpolitiker, säger Lotta Davidson-Bask.

Under hösten lanseras tre utbildningar: ”Det praktiska arbetet i skolbiblioteket”, ”Läsning” och ”Medie- och informationskunskap (MIK)”.

– Den första kan ses som ett ”snabbspår” in i skolbiblioteksverksamhet. I de andra går vi djupare in i skolbibliotekets två huvuduppgifter, berättar Klara Önnerfält.

MIK är ett samlingsbegrepp för de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang. För skolbibliotekarier är MIK oftast en självklar del av arbetet, men enligt Klara och Lotta är det dock inte alltid som skolbibliotekarier får tillräckligt med stöd från rektorer.

– Lärarna har ofta för lite tid att planera samarbeten. De är vana vid att köra på med sitt och förstår inte alltid vad en skolbibliotekarie kan bidra med, säger Klara Önnerfält och får medhåll från sin kollega:

– MIK är skolbibliotekariens spetskompetens, och det är också här som vi verkligen kan bli en pedagogisk resurs på skolan. Men om man från ledningens sida bara ser skolbiblioteket som ett rum för böcker så är det en utmaning att ändra det tankesättet, säger Lotta Davidson-Bask.

Den tredje utbildningen som lanseras i höst fokuserar helt på MIK, men vill man ha en ”lightversion” tas även ämnet upp i den första utbildningen.

– I alla utbildningar får man konkreta exempel, ofta hämtade från vår egen verklighet. Vi tror att det är lättare att ta till sig kunskap om man också kan sätta det som sägs i ett sammanhang, säger Lotta Davidson-Bask.

Efter utbildningen får kursdeltagarna även möjlighet till ett efterföljande samtal där de kan ställa frågor till Klara och Lotta.

– Här kan de även ta upp specifika problem från sin skola. Varje skola är unik och alla står inför olika utmaningar, säger Klara Önnerfält.

Text: Nora Lindkvist

BTJ:s DIGITALA UTBILDNINGAR

1: Det praktiska arbetet i skolbiblioteket
2: Läsning
3: Medie- och informationskunskap (MIK)

Läs mer om utbildningarna på:
btj.se/skolbibliotek

Biblioteken viktiga för fristadsförfattarna

Fristadsnätverket ICORN skyddar hotade kulturarbetare. 75 städer världen över bidrar med stipendier, stöd och boende till författare och andra konstnärer som annars inte kan utöva sin yttrandefrihet. 24 av städerna ligger i Sverige – där biblioteken spelar en viktig roll.

– Biblioteken spelar en väldigt stor roll. Ofta är det på biblioteket eller kulturförvaltningen som fristadskoordinatorn har sin arbetsplats. Därför har vi alltid haft en nära relation till biblioteken, säger Karin Hansson.

Biblioteken kan göra mer

Hon är samordnare för de svenska fristäderna och bistår koordinatorerna som i sin tur stöttar de fristadsplacerade kulturarbetarna, ofta med hjälp av det lokala folkbiblioteket.

– På biblioteken kan författarna möta medborgarna i sin fristad. Biblioteken brukar också bjuda in andra fristäders författare, säger Karin Hansson.

Enligt Karin Hansson kan dock biblioteken göra mer, även om de inte ligger i en ICORN-fristad. Hon tar bland annat upp Landskrona bibliotek som ett positivt exempel. Aktiviteterna kan vara att bjuda in fristadsplacerade kulturarbetare, uppmärksamma Fängslade författares dag, skylta med förbjuden litteratur och framförallt – köpa in fristadsförfattarnas böcker.

– Det är en oerhörd sak att ha sin bok i sin hand. Bland det första författaren Tsegabrhan Goitom Habtemariam gjorde i Sverige var att gå till Umeå bibliotek, och där fanns en av hans böcker. Det är helt otroligt, berättar Karin Hansson.

Ska stå bakom mänskliga rättigheter

Tsegabrhan Goitom Habtemariam är från Eritrea, samma land som fängslat Dawit Isaak. Andra författare kommer bland annat från Iran och Belarus, där regimernas förtryck och censur omöjliggör det fria ordet. Men även inom fristadsprogrammet har yttrandefriheten sina gränser.

– Vi säger att alla som blir placerade ska stå bakom mänskliga rättigheter och demokrati. När de blir placerade i ett land så är det landets lagar som gäller, säger Karin Hansson.

Text: Gunnar Rensfeldt

Karin Hansson.
Foto: Karin Burénius Ekström.

»På biblioteken kan författarna möta medborgarna i sin fristad.«

RECENSIONSBANKEN

I BTJ-appen samlar vi verktyg och tjänster som underlättar i vardagen. Vi uppdaterar BTJ-appen löpande med nya funktioner för att det ska bli enklare för dig som jobbar på bibliotek.

Snart kan du som har **Inköpsvägledningen** läsa recensionerna från BTJ i mobilen. I vår nya modul **Recensionsbanken** i BTJ-appen, skannar du ISBN och får upp recensionen. Enkelt och smidigt i vardagen!

Läs mer på BTJ.se